

УДК 323.269.3

Ониськів М. В.,
м. Сєверодонецьк**ВПЛИВ «МАЙДАНУ-2014» НА ФОРМУВАННЯ ФЕНОМЕНУ
ГРОМАДСЬКОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ**

Досліджено феномен громадської мобілізації в Україні, активізованої під час Революції Гідності. Визначено, що «Майдан-2014» вивів політичну участь громадян в Україні на новий рівень і окреслив її основні риси такі, як самоорганізація, відсутність єдиного керівного центру, усвідомленість та мобільність.

Ключові слова: держава, громадська дія, політична активність, громадська мобілізація, політична влада, демократія участі.

«Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові», – така норма закладена в Основний Закон нашої держави з 1996 року [4], але необхідні були ще 17 років, аби український народ дійсно зрозумів ці слова, згуртувався і виступив проти авторитарних тенденцій, які поширювалися в інститутах політичної влади. Громадяни України нарешті чітко усвідомили, до яких цінностей тяжіють і в якій країні хочуть жити. І це усвідомлення прийшло доволі швидко, коли протягом одного місяця мітинг на підтримку євроінтеграційного курсу перетворився на багатотисячну Революцію, що ставила на меті зміну політичного режиму, зміну інституцій влади та призначенням нових, схвалених громадою, лідерів. Завдяки «Майдану-2014» Україна зробила значний крок уперед у своєму шляху до справжньої суверенної, демократичної, правової та соціальної держави.

Крім того, «Майдан» дав привід науковцям дослідити нові політичні феномени, народжені на тлі революції, найбільш цінним з яких ми визначили «громадську мобілізацію». Метою даної статті є визначення сутності феномену «громадської мобілізації» на прикладі подій «Майдану-2014», дослідження мотивів її зародження, цілей здійснення, визначення специфічних ознак, а також форм впливу на політичний процес у державі.

Відмітимо, що проблематика мобілізації груп та ресурсів у різних контекстах висвітлена в наукових працях Е. Хоффера, С. Терроу,

А. Обершала, С. Школьніка, Ч. Поулсена, Дж. Катсифікаса, К. Л. Кроунс, Д. Доусона, В. Гемсона, П. Ленга, Р. Васкеза, К. Шеркі, Е. Нельсона та ін. На пострадянському просторі дослідженню мобілізації присвячено роботи О. Яницького, С. Долгова, І. Задоріна, Д. Гончарова, Г. Мельника, Ю. Ільчевої, І. Савченко, Д. Талалай, Т. Кремень та ін.

Для визначення сутності «громадської мобілізації» необхідно насамперед зрозуміти, що означає «мобілізація» в цілому. Термін «мобілізація» є об'єктом дослідження декількох наук, а саме соціології, політології, філософії, психології, а також військової справи. Так, у «Глумачному словнику» С. Ожегова і Н. Шведової поняття «мобілізація» трактується таким чином:

1) переклад збройних сил з мирного стану в повну бойову готовність; заклик військовозобов'язаних запасу в армію під час війни; переклад на воєнний стан економіки та державних інститутів країни;

2) приведення кого-небудь або чого-небудь в стан, що забезпечує успішне виконання будь-якого завдання [2].

«Соціальна мобілізація» є близьким за значенням терміном, який означає спланований процес, де всі основні сектори суспільства діють разом задля досягнення спільної мети. Специфікою саме соціальної мобілізації є її спрямованість на соціально незахищені верстви населення. Тобто волонтери, зазвичай медичної спеціальності, згуртовуються заради допомоги хворим дітям, самотнім людям похилого віку або інвалідам.

У контексті розробки суспільно-політичних теорій мобілізації – теорії мобілізації мас Е. Хоффера та А. Обершала, теорії мобілізації ресурсів В. Гемсона – автори активно оперують такими поняттями як «конфлікт», «мобілізація», «солідарність». В цьому напрямку «мобілізація» визначається, як загальне поняття, що поєднує «процеси, за допомогою яких незадоволена певними подіями (проблемами) група збирає ресурси й використовує їх для досягнення групових цілей» [6, с. 28].

У вузькому значенні «політична мобілізація» інтерпретується як «збір та активізація людей, а також ресурсів державою, політичною партією або соціальним рухом» [2]. Важливим фактором тут є те, що рушійною силою активізації мобілізаційних процесів у політичній сфері завжди виступає влада. Як стверджує Е. Обершала, політична мобілізація можлива «лише в результаті залучення об'єднань людей, які вже добре організовані й готові діяти спільно» [6, с. 49]. Як приклад політичної мобілізації в Україні можна навести Помаранчеву революцію, або «Майдан-2004 року», коли велика група людей була організована і спонсорувалась конкретною політичною силою і заради перемоги конкретного політичного лідера, екс-президента України Віктора Ющенка. Тодішній польовий командир, екс-народний

депутат Володимир Філенко, згадуючи події 2014 року в інтерв'ю виданню «BBC UA», визнав: «У нас було єдиноначалля. Організацією і підготовкою всіх акцій на Майдані займався конкретний штаб. Кожна акція у нас була розписана по хвилинах і метрах. На кожен акцію малювалися схеми і маршрути руху» [7].

Поняття «громадської мобілізації» у цьому пункті різко відрізняється від «політичної» саме тим, що тут відсутня єдина певна організація, яка б здійснювала повноцінний контроль та вказувала на необхідні рухи чи дії.

Громадська мобілізація – це процес вільного об'єднання активних, політично свідомих громадян зі спільними цілями та мотивами для впливу на державну владу та контролю за ефективною реалізацією суспільних інтересів, гарантій прав і свобод громадян.

Поняття «громадської мобілізації» корелюються із категоріями «політичної участі», «політичної/громадянської дії», «громадської залученості», «громадської самоорганізації» тощо. Поява такого визначення політичної активності, як «громадська мобілізація» є продуктом саме Майдану-2014, тому розвиток і смислове наповнення цього терміну виходить із етапів, які пройшла Революція на зламі 2013-2014 років. Таким чином, ми пропонуємо таку періодизацію політичної активності українців, щоб зрозуміти, як формувалася у політичному середовищі процес громадської мобілізації.

На нашу думку, необхідно враховувати, що перший етап – зародження протестного руху на початку президентства Віктора Януковича – розпочинається наприкінці 2010 р. і триває протягом 2012 р. й ілюструється подіями Податкового і Мовного Майдану, коли акції протесту в Україні набули масового характеру, та через протидію режиму не мали можливості і сили вилитись у щось більше.

Наступний період – липень 2013 року – «Врадійський» Майдан, коли людей обурило свавілля міліції та суддів. На цьому етапі настрої українців стають радикалізуються.

Третій етап – поява організованого протестного руху під назвою Євромайдан, у рамках якого пропонуємо виділити декілька підетапів:

1. 21-29 листопада 2013 р. – «романтичний» етап розвитку Майдану, коли особливо яскраво були виражені проєвропейські настрої громадян, переважна участь молоді у протестах, слабкість, проте помітність антивладної риторики, порівняно невелика кількість учасників протесту та разом із тим його абсолютна мирність.

Проте вже тоді проявились радикальні тенденції розвитку протесту: у соцмережах з'явились заклики до можливого силового варіанту розвитку руху, так як мирний не давав очікуваних результатів; до протестів

долучились радикально налаштовані громадяни, зокрема 29 листопада 2013 р. на Майдані з'явився осередок «Правого сектору», члени якого активно відстоювали радикальні дії проти влади; 24 листопада 2013 р. відбулась перша бійка мітингувальників із правоохоронцями під будівлею Кабінету Міністрів.

При цьому тодішня опозиція вважала Євромайдан одним з етапів своєї передвиборчої кампанії і, очевидно, не була готова до розгортання цього руху.

В ніч з 29 на 30 листопада 2013 р. стався силовий розгін Майдану, у ході якого було побито багато студентів. Ця подія запустила невідворотній процес мобілізації руху. Уже 30 листопада тисячі обурених киян вийшли на Михайлівську площу з протестом проти жорстокої зачистки «Беркутом» Майдану.

З цього моменту почався новий етап розвитку Євромайдану.

2. Етап, що тривав з 1 грудня 2013 р. до 16 січня 2014 р., визначаємо як активну фазу Майдану, у ході якої можна було спостерігати унікальне явище процесу швидкої та ефективної мобілізації громадян:

- активно розбудовувалась інфраструктура Майдану;
- антивладність спротиву набувала більш яскравого характеру, з'явилися гасла: «Банду – геть!», «Революція!» тощо;
- ігнорування вимог протестувальників з боку влади мотивувало активістів на нові, оригінальні форми протесту;
- була створена революційна база в КМДА та Будинку профспілок, створено загони народної самооборони. Сам Майдан перетворився на організовану Січ з добре вистроєною мережею барикад.

На цьому етапі кількість громадян на Майдані постійно збільшувалася. Громадська мобілізація досягла високого рівня. За даними соціологічних досліджень групи «Рейтинг» і центру «Социс», проведених 25 грудня 2013 р. серед дорослого населення України, в акціях протесту проти влади активно вже виступали або були готові виступати понад 23% населення України, ще 22% підтримували такі акції, але не були готові брати в них участь. Відставку экс-міністра МВС В. Захарченка підтримували 53,3%, відставку уряду М. Азарова – 50,9%, дострокові вибори Президента – 46%, дострокові вибори Верховної Ради України – 46,1%, а не підтримували, відповідно, 42 і 41%; не визначились із відповіддю 12 і 13% [5].

Як показало опитування учасників Майдану, проведене 7-8 грудня 2013 р. Фондом «Демократичні ініціативи» та КМІС, на Майдані виявилось 50% киян і 50% приїжджих, причому абсолютна більшість приїжджих учасників Майдану (92%) приїхали самотужки, приїзд лише 6% був організований певною громадською організацією або громадським рухом і

2% – однією з партій. На Майдані були представлені різні демографічні й соціальні верстви суспільства: чоловіків – 56%, жінок – 44%, віком від 15 до 29 років – 38% , 30-54 роки – 49% , 55 років і старше – 13%; середній вік учасника Майдану – 36 років. 64% учасників Майдану мали вищу освіту. За родом занять переважали спеціалісти з вищою освітою (40%), далі йшли студенти (12%), підприємці та пенсіонери (по 9%), керівники (8%), робітники (7%) [5].

Усіх цих людей, які ще кілька місяців тому здавалось не налаштовані на активний захист своїх прав та інтересів, в одну мить мобілізували ідеї європейського вибору, зміни влади і створення нової України на засадах правової держави. Причому 72% заявляли про свою готовність бути на Майдані «стільки, скільки буде треба», серед відповідей киян таких було 83%, а серед приїжджих – 62% [5].

Проте слід відмітити також, що на цьому етапі партія влади організовувала і свої мітинги Антимайдану, також з'являється протидія Майдану у вигляді так званих «тітушок».

3. Протягом 16 січня – 21 лютого 2014 р. триває фаза остаточної радикалізації руху.

Після декількох невдалих спроб розігнати Майдан стало зрозуміло, що нецивілізованим чином мітинг буде важко ліквідувати, так як кожна спроба розгону сприяє мобілізації повстанців. Тоді влада змінила свою тактику боротьби з Майданом: це був перехід до тактики індивідуального терору проти активістів руху, в якому активну участь приймали «тітушки». У цей час найбільш активно себе проявлять громадські організації, створені Майданом – Автомайдан, Євромайдан-SOS, «StopFake» – групи волонтерів, які шукали зниклих безвісті майданівців, проводили благодійну діяльність, протидіяли неправдивій інформації, яка компрометувала активістів руху.

Та після того, як 16 січня Верховна Рада України VII скликання у порушення установчих норм регламенту та без попереднього обговорення в профільних комітетах проголосувала за поправки до законів, які обмежували права громадян, надавали органам державної влади більшу свободу дій у сфері покарання учасників акцій протесту і мали на меті криміналізувати опозицію та громадянське суспільство, мобілізований рух Майдану кількісно зріс утричі.

19 січня 2014 р. на Майдані до 500 тисяч чоловік зібрались на Народне Віче. На радикальні дії найбільше народ підбурювали такі організації, як «Правий сектор», «Громадянський сектор Майдану», «Спільна справа», ПО «Сила людей», ГО «Українське сучасне козацтво (УКРАЇНИНІВ)» та інші козацькі організації, об'єднання «Не ЗЛИЙ майдан», організація «Воля» тощо. Відповідно дії влади по відношенню до протестувальників також

ставали все більш агресивними. У МВС України повідомляли, що щоденно за допомогою до медпунктів звертались більше сотні громадян з черепно-мозковими травмами, переломами, забиттями. Тоді майданівці вже озброїлись палицями, бітами, коктейлями Молотова, намагались захиститись щитами, касками, надягали балаклави. Та це, нажаль, не зберегло життя десяткам протестувальників, які попали під снайперські кулі під час кровавого розстрілу Майдану. З 20 по 21 лютого загинуло 75 українців, більше 500 було поранено. У цей час всім нарешті стало зрозуміло, що політичний режим України активно набував ознак жорсткого авторитаризму.

4. З 22 лютого – 25 травня 2014 р. Майдан став своєрідним інститутом, який мав значний вплив на процес реалізації влади в Україні. Віктор Янукович разом з олігархами та багатьма народними депутатами від «Партії регіонів» втекли з країни, уряд Миколая Азарова подав у відставку, але майданівці, добившись основної вимоги, не були остаточно задоволені. Вони поставили нові вимоги владі: «Негайна тотальна люстрація», «Перевибори до Ради», «Перевибори Президента», «Покарання винних у смерті Небесної сотні», «Амністія всіх затриманих злочинною владою мітингувальників» тощо. Так, 22 лютого 2014 р. Верховна Рада зібралась на засідання, де:

- була прийнята відставка спікера В. Рибака, новим головою ВРУ став О. Турчинов, в.о. МВС – призначено А. Авакова;
- було виражено недовіру Генеральній прокуратурі та прийнято постанову про самоусунення экс-президента В. Януковича;
- було відмінено рішення Конституційно Суду 2010 р. про повернення до Конституції редакції 1996 р., яка значно розширює повноваження Президента, Україна повернулась до Конституції 2004 року і разом із тим до парламентсько-президентської форми правління;
- були призначені перевибори Президента України;
- Рада доручила урядові передати резиденцію Президента у Межигір'ї та «Пущі Водиці» у державну власність;
- була декриміналізована стаття, за якою засуджено Юлію Тимошенко.

Згодом на Народному Вічі Майдану активісти узгодили склад уряду та посаду Прем'єр-міністра. Так, А. Яценюк був призначений в.о. Прем'єра і було сформовано новий тимчасовий склад Кабінету Міністрів.

Складність цього періоду полягає в тому, що Україна фактично вступила в фазу війни з зовнішнім ворогом – Російською Федерацією. 16 березня 2014 рр. на території півострова Крим було проведено неконституційний референдум, за результатами якого РФ фактично

анексувала у України Крим. А у квітні 2014 р. РНБО України проголосило початок антитерористичної операції на Південному Сході країни з метою очистити його від сепаратистських настроїв і бойовиків, яких теж підтримує і фінансує Російська Федерація.

5. Основними завданнями останнього на сьогодні етапу Майдану є формування владної верхівки держави демократичним і цивілізованим способом. Так, 25 травня 2014 р. відбулись вибори Президента України, на яких 54,70% українців обрали Главою держави Петра Порошенко. Згодом, 26 жовтня 2014 р. відповідно до ст. 90 Конституції України відбулись і позачергові вибори народних депутатів Верховної Ради України VIII скликання. Було встановлено 5%-ий прохідний бар'єр і змішану систему, таким чином, по багатомандатним округам у парламент пройшли 6 партій: «Народний Фронт» (22,14%), «Блок Петра Порошенко» (21,81%), Об'єднання «Самопоміч» (10,97%), Опозиційний блок (9,43%), Радикальна Партія Олега Ляшка (7,44%) та ВО «Батьківщина» (5,68%). На мажоритарних округах перемогу на виборах, виходячи з сучасних тенденцій, отримували загалом лідери громадської думки, найчастіше ті, хто позитивно показав себе під час Майдану та командири батальйонів і бійці, які воювали за Україну на Сході. Так, наприклад, першим номером у списку ВО «Батьківщина», лідером якої є Юлія Тимошенко, стала Надія Савченко, яка була викрадена з території Луганської області, перевезена в Росію та звинувачена Московським судом у вбивстві російських журналістів на Донбасі.

Але перед тим, 16 вересня, Верховна Рада України зробила довгоочікуваний крок, через який вийшов Євромайдан, вона ратифікувала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. 1 листопада політична частина цієї Угоди вже вступила в силу.

Таким чином, ознаки «Майдану» нерозривно пов'язані з характеристиками громадської мобілізації українців, завдяки якій держава познала таких, загалом позитивних, зрушень. Виділимо декілька з цих ознак. Насамперед, «Майдан-2014» був відзначений високим рівнем самоорганізації та дисципліни. Кожен займався власною справою: приготуванням їжі чи побудовою барикад, збиранням бруківки чи забезпеченням охорони, прибиранням території чи наданням медичної допомоги. Кожен відповідав за певну частину роботи, але всі разом працювали на спільну мету. Цю характеристику можна визначити, як системність, коли багато різних елементів у купі дають єдиний організм.

Іншою важливою і найбільш помітною ознакою Майдану була дружба, приязна атмосфера взаємодопомоги. Кожен, кому довелось побувати на Майдані у Києві, відчув себе включеним у певне протестне дійство.

Вважаємо, що такий ефект досягнуто завдяки вродженій схильності людей відповідати приязню на приязнь. Власне, це також один з ефектів «громадської мобілізації», який дуже яскраво характеризує «Майдан».

Ще однією важливою характеристикою мобілізації громадян, на відміну від політичної, є усвідомленість учасників протесту їхньої готовності взяти на себе особисту відповідальність. Цю рису характеризує значна кількість людських жертв, «Небесна сотня», яка, з одного боку, шокувала, а з іншого – мотивувала українців на продовження боротьби за гідність і свободу.

Також окремою рисою треба виділити таку ознаку, як відсутність єдиного лідера та авторитета. Соціолог І. Бекешкіна відмітила, що близько 80% учасників Майдану-2014 приєдналися до нього з власної волі, а не за чийсь заклик. Відповідно, більшість присутніх на Майдані не відчували необхідності підкорятися будь-кому [7].

Трьох голів тодішньої опозиційних фракцій – Віталія Кличка, Олега Тягнибока та Арсенія Яценюка – на Майдані не раз засуджували, а слово нікому не відомого сотника Володимира Парасюка, промовлене зі сцени у правильний момент, значило набагато більше, ніж промови політиків з багаторічним стажем.

Це говорить про те, що громада свідомо відмовилась від авторитарного способу управління в державі і тяжіє до демократії участі.

Крім того, можна визначити такі риси громадської мобілізації:

- мобільність (швидке реагування на дії влади і постійна зміна форм протестних дій з мирного (захисного) на активний (наступовий);
- толерантність (на Майдані брали участь люди різних національностей і віросповідань, але це не заважало їм боротися за незалежність України);
- оригінальність і винахідливість «майданівців» (підпалення шин та коктейлі Молотова стали символом боротьби народу з владою в усьому світі);
- ініціативність (громада не тільки виражала свій протест, але і видавала пропозиції по реформуванню політичної системи держави. Так, на Майдані була присутня значна кількість політичних партій і громадських об'єднань, в середовищі яких народжувались нові ідеї, ініціативи та конкретні справи без очікування на підтримку великих політиків. Як приклад, можна навести ініціативи ГО «Українське сучасне козацтво (УКРАЇНИВ)» щодо формування Рад Майданів по всій Україні, створення Загальних Народних зборів (Віче) і електронного дистанційного голосування на них, про проведення безстрокової загальноукраїнської акції «10 побажань кожного для оновлення життя на краще в Україні».

– активність (протестувальники постійно тиснули на владу та представників опозиції, ставили вимоги, які формували у коротких лозунгах «Банду Геть!», скасування «диктаторських законів», «Перезавантаження влади (Люстрація)», «проведення дострокових парламентських і президентських виборів» тощо).

Також, виходячи з досвіду «Майдану», можна визначити важливий інструмент громадської мобілізації – соціальні медіа. Вони є ідеальним засобом розповсюдження інформації, акумуляції підтримки, створюючи емоційний фон залучення окремої особи до спільної справи. Саме завдяки соціальним мережам ефективно діяли створені під час Майдану волонтерські рухи, благодійні організації, які і досі працюють, допомагаючи українським бійцям у зоні АТО.

Щодо ефективності і результатів громадської мобілізації можна виділити такі:

– формування оригінальних форм взаємовідносин між владою та суспільством;

– підвищення рівня політичної участі громадян у державотворчих процесах, коли кожен відчуває свою значимість і силу впливати на політичне життя в країні;

– створення нових інституцій (громадських рад) у структурах органів вищої виконавчої влади, які стали ефективним важелем у системі струмувань і противаг.

Серед форм впливу, які є в арсеналі мобілізованої громади, можна виділити такі, як пропозиції, тиск і контроль.

Необхідно відзначити, що справжній ефект – позитивний чи негативний – від результатів «Майдану-2014» можна буде об'єктивно оцінити лише через 10 років. Та вже зараз можна з упевненістю зазначити, що рівень політичної та громадської активності в Україні, навіть за 9 місяців після закінчення активних протестних дій на Майдані, значно підвищився. Люди вже не вважають, що прийняття найважливіших рішень у державі – то не їх сфера діяльності. Громадськість постійно тисне на владу, на відміну від «Майдану-2004», коли громадяни просто поклали всі важелі впливу у руки «нових» політичних лідерів, яких піднесла до гори хвиля революції.

Виходячи з даних соціологічних досліджень і порівнявши рівень громадсько-політичної участі за 2006, 2011, 2013 рр., можна однозначно стверджувати, що Революція Гідності показала найвищий рівень активності громади.

Так, 41,3% серед опитаних Центром соціологічних і маркетингових досліджень «Социс» протягом 7-17 грудня 2013 р. впевнені, що

громадянська активність населення може вплинути на зміну політичної ситуації в Україні. Водночас, майже кожен п'ятий опитаний (18%) вважає, що громадянська активність населення зовсім не вплине на ситуацію в державі. Ще 11% – не визначилися з даного питання. (Схоже опитування у 2006 р. показало результат у 35,3% громадян, які виступали за активну політичну позицію, у 2011 р. – всього 17,6%) [5].

Це доводить, що раніше люди не мали достатнього рівня мотивації на активну громадсько-політичну дію. Бо, як відомо, для активної суспільно-політичної діяльності, яка, втім, не дає жодних особистих переваг, необхідною є певна міра ідеалістичного настрою, чимало часу і, окрім цього, значні матеріальні можливості. Зміна такої ситуації потребує саме громадської мобілізації з метою підвищення рівня політичної мотивації та активності громадян. Важливе значення під час мобілізації громадськості має й переконаність людей у тому, що їхні власні інтереси та інтереси інших людей збігаються, є спільними, а спільна активна діяльність громадян може ефективно вплинути на реалізацію їхніх інтересів, і, водночас, на різноманітні чинники та умови їхнього життя. Через мобілізацію громадян можливе розкриття їхніх внутрішніх сил, загального соціального потенціалу, про який громадяни часто навіть не підозрюють.

Таким чином, після «Майдану-2014», після Революції Гідності ми спостерігаємо народження нових ініціатив, відбувається сплеск громадської активності. Нове завдання політичної влади – підтримувати ці тенденції, розвивати їх, надавати додаткові інструменти та розуміння, як ці інструменти використовувати у розвитку демократії участі та місцевої демократії в Україні. Бо такі ефективні зв'язки між різними групами дозволять досягти відповідного рівня якості громадянського суспільства та мобілізації його на нові позитивні зрушення.

Література

1. Горбач В. Майдан – це активна форма існування громадянського суспільства [Електронний ресурс] / В. Горбач // Третя Українська Республіка. — 2013. — 20.12. — Режим доступу : <http://www.3republic.org.ua/ua/news/12180>.
2. Ильичёва Ю. А. Мобилизационные технологии: сущность, предпосылки возникновения, основные инструменты и средства [Электронный ресурс] / Ю. А. Ильичёва // Медиакол. — 2013. — Вып. № 2. — Режим доступа : <http://www.mediascope.ru/node/1335>.
3. Колодій А. Феномен Майдану в контексті пошуку моделі врядування в Україні [Електронний ресурс] / А. Колодій // Агора. — 2014. — Вып. № 13. — Режим доступу : <http://political-studies.com/?p=1039>.

4. Конституція України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Майдан-2013: хто стоїть, чому і за що? [Електронний ресурс] // Сайт Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». — Режим доступу : <http://dif.org.ua/ua/events/gvkrigkaeths.htm>.
6. Oberschall A. Conflict and Social Movements / A. Oberschall. — Englewood Cliffs, N. J. : PrenticeHall, 1973. — 371 p.
7. Хоменко С. Два Майдана – две истории [Электронный ресурс] / С. Хоменко // BBC Украина. — 2014. — Режим доступа : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2014/11/141121.

Исследован феномен общественной мобилизации, активизировавшийся во время Революции Достоинства. Определено, что «Майдан-2014» вывел политическое участие граждан в Украине на новый уровень и очертил его главные характеристики, такие как самоорганизация, отсутствие единого центра, сознательность и мобильность.

Ключевые слова: государство, общественное действие, политическая активность, общественная мобилизация, политическая власть, демократия участия.

The phenomenon of public mobilization, which gave birth during Revolution of Dignity is studied. The Maidan-2014 showed out the political participating of citizens in Ukraine on a new level and outlined it basic lines such, as independent organization, absence of unique leadership, realized and mobility.

Key words: the state, community action, political activity, public mobilization, political power, democracy of participation.

Ониськів Марина Васи́лівна – аспірант кафедри політології та міжнародних відносин Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Рецензент: проф. Новакова О. В.